

ชื่อวิทยานิพนธ์ : มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด
และศาสนสมบัติกลาง

ผู้วิจัย : นายฉลอง ช่วยธานี

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม, พธ.บ., Ph.D. (Pol.Sci.)

: พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ. พธ.บ., ศศ.ม., รบ.ม.

(การจัดการความขัดแย้ง)

: ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.sc.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๙ เมษายน ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัด สถานะทางกฎหมายของวัดและศาสนสมบัติกลาง ศึกษาการบริหารจัดการประโยชน์ศาสนสมบัติ และศึกษามาตรทางกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informant) จำนวน ๒๒ รูป/ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) จำนวน ๑ ชุด สำหรับสัมภาษณ์พระสังฆาธิการและผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content analysis Technique) ตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ประกอบการสังเกตของผู้วิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. กรณีการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมีพระสงฆ์ชั้น มี ”หลักการ” และมี ”วิธีการ” ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎกระทรวง ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอันมีศาสนกิจหลัก และสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ อันเป็นรายได้ของวัดเพื่อนำปัจจัยมาทำนุบำรุงรักษาดูแลวัดได้ ในกรอบแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย โดยมีหลักการและวิธีการในการจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เพียงกว้าง ๆ เท่านั้น และกำหนดเพียงหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเฉพาะในกรณีของการเช่าเท่านั้น ไม่รวมถึงการทำนิติกรรมสัญญาอื่น ๆ เช่น ซื้อขาย แลกเปลี่ยน เป็นต้น นอกจากนี้ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม บางส่วนไม่เหมาะสม เห็นควรแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น การควบคุมตรวจสอบ และการถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องกับวัด เป็นต้น

๒. กรณีการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดร้าง มีหลักการ คือให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาที่วัดร้าง ที่ธรณีสัณต์ รวมถึงทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย เมื่อวัดร้าง คือวัดที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย トラบใดที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด หรือรวมกับวัดอื่น กฎหมายระบุให้ฝ่ายราชอาณาจักรปกครองดูแลรักษา ทำหน้าที่เสมือนเจ้าอาวาสวัดร้างนั้น แต่จากการศึกษา

พบว่ายังไม่มี “วิธีการ” ในการปกครองดูแลรักษาเช่นวัดมีพระสงฆ์ เมื่อวัดร้างยังมีฐานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้น จึงควรนำมาตรการทางกฎหมายคือ วิธีการจัดการศาสนสมบัติของวัดมีพระสงฆ์ตามข้อ ๑ มาปรับใช้เท่าที่จำเป็น ซึ่งบทบัญญัติมาตรา ๔๐ (๒) ระบุไว้ชัดว่า “ทรัพย์สินของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง” ซึ่งรวมถึงวัดร้างด้วย จึงไม่ควรนำไปรวมกับศาสนสมบัติอื่น

๓. กรณีการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลาง มีหลักการคือ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง เนื่องจากศาสนสมบัติกลางไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย บทบัญญัติมาตรา ๔๐ วรรคสอง จึงให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตัดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการทำนิติกรรม และการดำเนินคดีทางศาลเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลาง แต่หาได้มุ่งหมายจะให้ เป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางแท้จริงไม่ และไม่มีบทบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางไว้เช่นกัน ปัจจุบันดำเนินการตามกฎหมายทั่วไป จึงขอเสนอแนะ ให้แก้ไขปรับปรุงโดยมีองค์กรหรือคณะบุคคลเป็นผู้บริหารศาสนสมบัติ อาจจะกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการ มีกระบวนการในการตรวจสอบ กำกับดูแล และประเมินผลการบริหารจัดการ เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อรัฐมีหน้าที่ให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาตาม มาตรา ๗๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ดังนั้น จึงต้องมีพระราชบัญญัติ “อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา หรือพระราชบัญญัติอื่น ๆ เพื่อเป็นหลักในการบริหาร และเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมถึงกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เป็นการเฉพาะสำหรับกระบวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดและศาสนสมบัติกลาง ให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับสถานะของวัดและสภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน